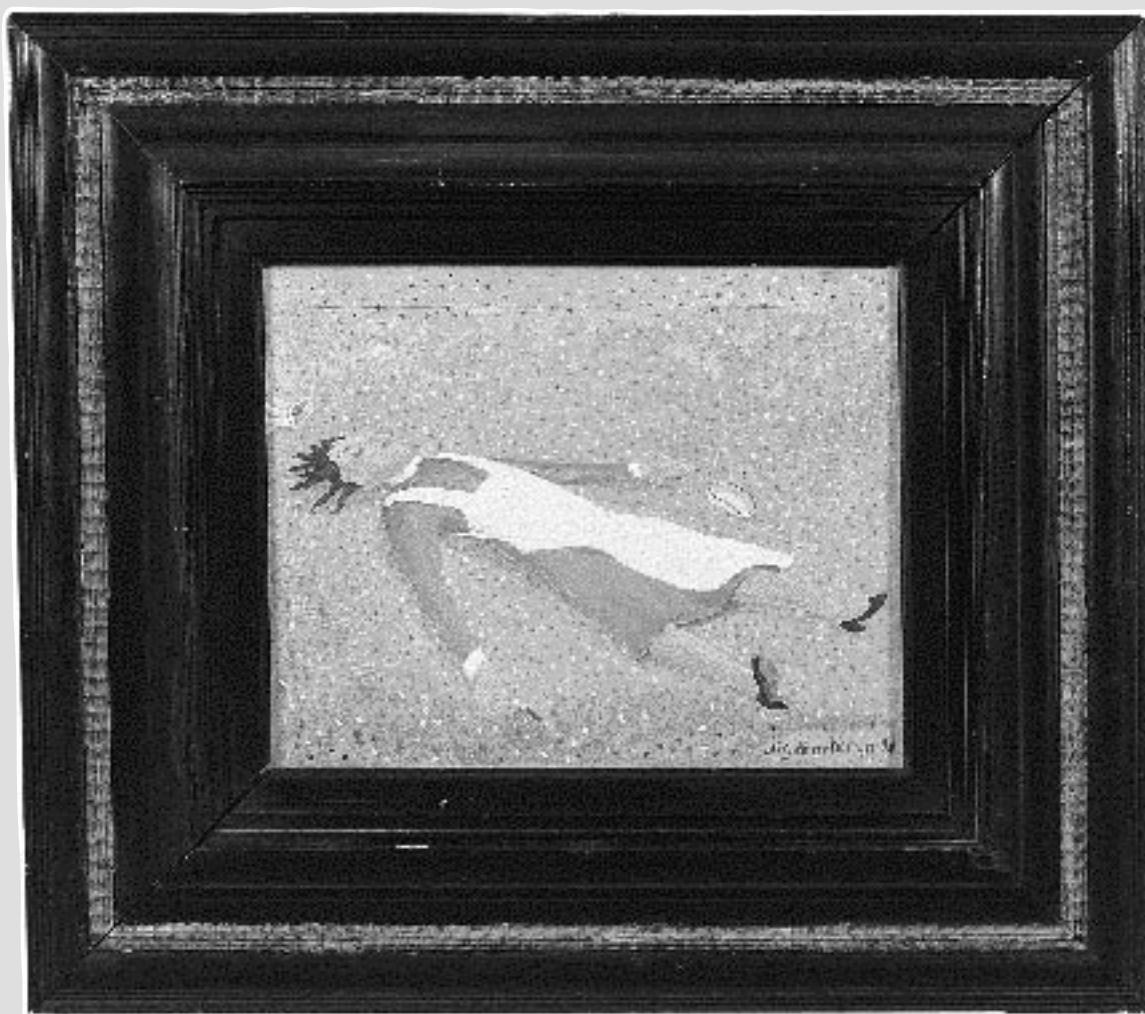

Sjuksköterskan som en pöl av utslaget skurvatten, och med håret som en golvmopp – ett konstnärligt debattinlägg om den stressade vårdaren.

Är det vitt och blått då är det en Henriksson

I plastikkirurgen Tor-Göran Henriks-
sons målningar och träskulpturer fi-
gurerar ofta sjuksköterskor i den gamla
blåvita uniformen. Hur det smala färg-
valet blev något av ett signum – »är det
vitt och blått, då är det en Henriksson»
– och varför sjukhusmiljön blivit favo-
ritmotivet förklarade konstnären när
han kommenterade ett 60-tal av sina
verk i serien »Konst och läkekonst» på

Svenska läkaresällskapet i Stockholm i
början av april. Med anspelning på Bru-
no Liljefors' favoritmotiv var rubriken
»Med sjukhuset som räv».

När Tor-Göran Henriksson växte
upp i Uppsala (han är född 1939) var
sjuksköterskor i uniform ett nästan lika
vanligt inslag i stadsbilden som militä-
rer. Ett bestående minne av deras kun-
nighet fick han när han som liten skada-
de sig ute på stan. Två förbipasserande
sjuksystrar konstaterade att »han har
gjort sig illa på smalbenet» (tänk att
kunna pricka in det, bland kroppens alla
ben, och utan att ens ta av mig byxorna
– kunskap är något fint det!).

Historiska dokument

Det är inte bara uniformerna som gör
att Henrikssons konstverk ofta förevi-

gar en svunnen tid. Sjukhusarkitekturen
förr var speciell. Ulleråker, gamla in-
fektionskliniken vid Akademiska sjuk-
huset i Uppsala, kirurgkliniken med
kors på taket (de kom dit under andra
världskriget) skymtar i målningarna,
som också speglar ett sjukhusliv präglat
av att patienterna var intagna under lång
tid. I vårdens rymdes också sköterske-
övervakade utflykter på skridskoisen
och vandringar i sjukhusparken.

Det fanns (gott om) tid också för
andra pauser: i en målning ses persona-
len i förgrunden samlad kring kaffet och
den eviga tårtan, medan patienten står
(stör?) tåligt väntande i fonden.

Finns det idag plats i schemat för så-
dana stilla stunder av njutning? Nej,
konstnären balanserar med en aktuell
bild, som blir till ett inlägg i debatten

MEDICINSK
KONSTpaus

Redaktör: Kristina Räf

om den stressade vårdaren: på golvet ligger sjuksköterskan som en pöl av utslaget skurvatten och med håret som en golvmopp.

Sjuksköterskor klagar ibland över att de har så tjocka ben i målningarna. Men den detaljen visar bara hur hårt ansträngda de är, försvarar sig konstnären, som också målat sjuksköterskan och barnet som en madonnabild, därtill inspirerad av en säregen ram från Dalarna. Ramen? Ja, jag börjar faktiskt med ramen, säger Henriksson. Många bilder har jag först i huvudet, och så plockar jag fram den som passar bäst till ramen.

Målningar med »skruv»

Det är ofta »skruv» i Henrikssons verk. När personalen skall försöka få patienterna i säng kan det se ut som sällskapsdans. Diskussionen om nattmedicin förvandlas till ett spel, med patient och syster vid schackbrädet; schackmönstret dyker upp som golv i andra målningar.

Läkarna avbildas ofta med mindre finkänslighet än patienter och systrar. Kollegan på rond kan sväva ut i piruetter som en balettdansör, kirurgen uppträda som en magiker itusågande patienten – båda pockar på beundran från en omgivning som inte är särskilt imponerad.

Kolleger som fascinerar mer av råttor än av människor får en släng av slev i en målning av rondgång på en sal där råttor är patienter. (Den köptes för övrigt av en läkare som »samlade på schizofren konst».) Resor till Saudiarabien har givit inspiration till en bild av läkare på kameler: de tre vise männen i modern tappning.

Den motvillige medicinen

Att bli konstnär var Tor-Göran Henrikssons första dröm, arkitekt hans andra, mer opportunistiska förslag. Fadern förkastade båda yrkena som dåliga för försörjningen, men att studera medicin fick godkännande. Så blev det. Den motvillige medicinen hade redan som 15-åring fått sina första oljefärger, och han målade sedan då och då, litet av varje, bl a landskap och med bred palett.

Många besök på de franska museerna

Under den period Tor-Göran Henriksson arbetade som läkare i Frankrike blev det många besök på mu-

En modern madonnabild blev det när Tor-Göran Henriksson ställdes inför utmaningen att fylla den säregna ramen från Dalarna med innehåll.

seer tillsammans med den lille sonen, särskilt i ett närbeläget marinmuseum och i Louvren förstås. Bl a Giorgio De Chirico och Maurice Utrillo inspirerade, mer tekniskt än motivmässigt.

– På marinmuseet fanns många exempel på möjligheterna att skapa med vitt i vitt. Så såg jag på Louvren hur konstnärer i alla tider sökt lösa samma måleriska problem, t ex i stilleben av svanar på silverfat mot en vit bordduk. Mycket av inspirationen kom alltså från andras sätt att behandla färgen och att begränsa antalet färger till ett minimum.

– Egentligen är det alltså vitt jag valt. Det är intressant att arbeta med en begränsad kolorit, och då passar både vintermotiven och den gamla sjukhusmiljön bra, uniformerna, de vitlackade möblerna, dörrspeglarna, den nu utgångna vita emaljerade rondskaalen med sin blåa kant.

Henriksson beklagar att systrarnas gamla uniformer försvunnit, »det är ingen höjdare att måla en laboratorierock». Uniformerna hade nog också en

läkande betydelse och hjälpte patienterna att hålla reda på vem man träffat.

Lång skapelseprocess

– När det går bra blir det sex till åtta målningar om året, fast alstren har blivit färre sedan jag blev klinikchef, säger Henriksson. Bilder ur minnet, ibland ett foto eller en snabbt nedkastad anteckning om någon detalj, ger idéerna till motivet. Under de ett par månader varje målning tar tänker och tittar jag lika lång tid som jag målar. Eftersom jag arbetar så länge med varje verk är jag ganska säker på att det är färdigt när jag ställer ut. Jag behöver inte stå på utställningen och känna att det där borde jag ha målat om. Idag blir det ofta lika många skulpturer som målningar. Många

systrar i uniform har täljts fram ur eneträ på somrarna; i 40–130 cm höga trästycken har Henriksson »sett» den färdiga skulpturen. Kredering, dvs ytbehandling med krita och lim, samt oljemålning har fullbordat verken. Ett extra plus med skulpturerna är att de ofta kan kombineras till en grupp, och flyttas om. Ibland har de på utställningar placerats så att systrarna ser ut att komma ut ur en målning i närheten – det ger en extra dimension.

Ingen brist på motiv

– Det är inte så dumt att vara läkare och konstnär. Man blir inte så trött på målandet som om man varit teckningslärare, och så tjänar man ju bättre som läkare. Sist men inte minst – när man lever i sjukhusmiljön blir målningarna mer genuina, säger Tor-Göran Henriksson.

Han förblir sjukhusmiljön trogen.

Yngve Karlsson
fd redaktör
Läkartidningens
medicinska redaktion